

نگاهی به بازار بیمه خاورمیانه

مترجم: علی صادقین^۱

خاورمیانه فقط منطقه‌ای با مناظر بیابانی، شهرهای گم شده و نواحی نفتی غنی نیست بلکه یک کانون فعال بیمه نیز هست. در این مقاله وضعیت برخی کشورهای خاورمیانه در زمینه بیمه و فرصت های بازار در این منطقه بررسی شده است.

بازار خاورمیانه در مراحل اولیه خویش است و این امر آنرا به عاملی جذاب برای بیمه‌گران خارجی تبدیل می‌کند. بر اساس چهارمین گزارش سالانه DAIR 2005^۲ از بازار بیمه خاورمیانه در سال ۲۰۰۴ این بازار ۶ درصد حق بیمه غیرزندگی و ۱ درصد حق بیمه زندگی بازارهای نوظهور را به خود اختصاص داده است. در کل، این بازار فقط ۱ درصد از کل بازار جهانی را به خود اختصاص داده است. این منطقه ۷ درصد جمعیت و ۱۱ درصد تولید ناخالص داخلی بازارهای نوظهور را داراست. بر اساس این گزارش کل حق بیمه جهان عرب در سال ۲۰۰۴ به ۸/۵ میلیارد دلار رسید که به نسبت سال ۲۰۰۳، ۱۲ درصد افزایش نشان می‌دهد. حق بیمه زندگی رشد ۸ درصدی و حق بیمه غیرزندگی رشد متوسط ۱۲ درصدی داشته است. انتظار می‌رود درآمد و جمعیت در حال رشد منطقه، قوانین دقیق‌تر، آگاهی در حال رشد عمومی و محصولات بیمه متناسب با مشتریان مسلمان به رشد این صنعت در دهه پیش‌رو کمک کنند.

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد اقتصاد.

حق بیمه سرانه نشان می‌دهد که پتانسیل رشد چگونه است. در سال ۲۰۰۴ حق بیمه کشورهای امارات متحده عربی، قطر، کویت و عربستان سعودی به ترتیب ۳۵۰، ۴۴۴، ۱۶۱ و ۵۱ میلیون دلار بوده است.^۱ وضعیت صنعت بیمه در کشورهای منطقه به صورت زیر بوده است:

امارات متحده عربی

طبق گزارش وزارت اقتصاد و برنامه‌ریزی کشور امارات متحده عربی، درآمد حق بیمه این کشور که یکی از بازارهای پیشرو در شورای همکاری خلیج فارس (GCC)^۲ است، در سال ۲۰۰۴ به رقم ۵/۷ میلیارد درهم (۱/۶ میلیارد دلار) رسید. توافق قریب‌الوقوع تجارت آزاد میان کشورهای امارات و آمریکا و استرالیا مانع از پرداختن به تهدیدهای واقعی بازار بیمه در شورای همکاری خلیج فارس شده است.

مطالعه اخیر اتاق بازرگانی و صنعت دبی نشان می‌دهد که بیمه‌گران آثار پیمان تجارت آزاد بر کسب و کار خویش را مهم می‌دانند. در کل ۴۲/۴ درصد از پاسخ دهندگان معتقدند که این پیمان آثار مثبتی روی کسب و کار آنها دارد، در حالی که ۲۷/۳ درصد معتقدند که این پیمان آثار منفی روی کسب و کار آنها خواهد داشت. ۲۴ درصد نیز معتقدند که این پیمان اثری روی کسب و کار آنها نخواهد داشت. استراتژی منطقه آزاد مالی دبی، یعنی مرکز مالی بین‌المللی دبی (DIFC)^۳، یکی از بازارهای منطقه‌ای بیمه که در حال گسترش است، توجه بسیاری از فعالان پیشرو بین‌المللی را به خود جلب کرده است.

اگرچه سرمایه بالا یک پیش شرط برای فعالیت در امارات است اما شعب شرکت‌های بزرگ بین‌المللی که تمایل دارند فعالیت خود را از مرکز مالی بین‌المللی دبی آغاز کنند، مجبور نیستند دارایی‌های خود را به این کشور منتقل کنند. این مرکز هم اکنون در موقعیتی قرار دارد که می‌تواند در تجارت بیمه اتکایی اسلامی، که سریعاً در حال رشد است، نقش رهبری را به عهده بگیرد. اخیراً اداره خدمات مالی دبی شرکت تکافل ری لیمیتد (Takaful Re Limited) را به ثبت رسانده است. مؤسسه

1. Swiss Re's Sigma Study "World Insurance in 2004"

2. Gulf Corporation Council

3. Dubai International Financial Center

چارتر بیمه (CII)^۱ نیز با درک اهمیت دبی به عنوان یک کانون مالی منطقه‌ای، در اوایل سال ۲۰۰۶ یک دفتر در مرکز مالی بین‌المللی دبی افتتاح کرد. علاوه بر رشد بیمه اتکایی، کارشناسان صنعت بیمه معتقدند که مرکز مالی بین‌المللی دبی به علت قرار گرفتن آن در مجاورت کشورهای در حال رشد منطقه شانس خوبی برای جذب بیمه‌گران دارد.

بحرین

مجله انگلیسی بانکر^۲ بحرین (یکی دیگر از مراکز مالی و تجاری پیشرو در منطقه) را برنده جایزه بهترین مراکز مالی سال ۲۰۰۵ فیوچر^۳ در منطقه خاورمیانه و آفریقا معرفی کرده است. آژانس پولی بحرین (BMA)^۴ در ماه می گذشته قوانین جدید بیمه را منتشر کرد که طبق آن الزامات فراگیری برای تمامی مجوزهای بیمه این آژانس و نیز مجوزهای فعالیت در خارج از بحرین در نظر گرفته می‌شود. کتاب قانون بیمه که جلد سوم کتاب قانون آژانس پولی بحرین است، سند جامعی است که الزامات و شرایط آژانس را برای بیمه، بیمه اتکایی، تکافل و تکافل اتکایی معرفی می‌کند. کتاب قانون جدید بیمه، نظارت بر بیمه را مورد بررسی قرار داده و آن را با اصول و استانداردهای مؤسسه بین‌المللی نظارت بیمه (IAIS)^۵ که آژانس پولی بحرین نیز یکی از اعضای آن است، تطابق می‌دهد.

از همه مهم‌تر، کتاب قانون جدید بیمه هم بیمه اسلامی و هم بیمه مرسوم (تکافل و تکافل اتکایی) را شامل می‌شود. در این حالت بحرین به یکی از معدود کشورهای جهان تبدیل می‌شود که یک مجموعه قوانین جامع برای بنگاه‌های بیمه اسلامی را دارا است. بحرین همچنین مصمم است تا تجارت بیمه را در منطقه خاورمیانه و آفریقای جنوبی گسترش دهد. در این زمینه آژانس یک طرح پیشرو برای گسترش قوانین لازم جهت استقرار و فعالیت بیمه‌گران در بحرین ارائه کرده است.

1. Chartered Insurance Institute

2. UK-base the Banker Magazine

3. The Financial Centers of The Future Awards 2005

4. Bahrain Monetary Agency

5. International Association of Insurance Supervisors

عربستان سعودی

بعد از ورود عربستان به سازمان تجارت جهانی، این کشور موافقت کرده است تا بخش بیمه خود را بر روی سرمایه‌گذاری خارجی بگشاید و به شرکتهای بیمه خارجی اجازه داده است تا شعبه‌های خود را در این کشور افتتاح کنند. بازار بیمه عربستان سعودی هنوز دست نخورده باقی مانده است و در حال حاضر سهم این بخش از تولید ناخالص داخلی این کشور ۷٪ درصد است. تصمیم دولت در محدود کردن مالکیت خارجی در بنگاه‌های مشغول فعالیت به ۶۰ درصد و الزام آنها به ارائه ۴۰ درصد مابقی به عموم، صنعت بیمه را آماده گسترش اقتصادی کرده است. مزایای انتشار و مبادله سهام جدید شرکتهای بیمه برای بخش مالی بسیار وسیع است چرا که این بخش می‌تواند مازاد اضافی در بازار سهام را جذب کند. این امر نیز به ترتیب سفته بازی احتمالی در بازار سهام را کاهش داده و کانال‌های سرمایه‌گذاری مالی این کشور را متنوع می‌کند.

اما مشکل اصلی شرکتهای بیمه الزام از طرف دولت به تشکیل شرکتهای تعاونی با سهام مشترک^۱ است. دولت عربستان اعلام کرده است که شرکتهای بیمه‌ای که می‌خواهند در این کشور حضور تجاری داشته باشند باید طبق سیستم بیمه تعاونی عمل کنند و سرمایه اولیه آنها نباید کمتر از ۱۰۰ میلیون ریال عربستان (۲۶/۶ میلیون دلار آمریکا) باشد. دولت همچنین شرکتهای بیمه را ملزم می‌کند تا زمانی که ذخیره این شرکتها برابر کل سرمایه پرداختی شود، ۲۰ درصد از سود سالیانه را به ذخیره اختصاص دهند. به خاطر چنین محدودیتهایی همه شرکتهای بیمه که در این کشور فعالیت می‌کنند در حال انتقال فعالیت های تجاری خود می‌باشند.

دولت به شرکت های بیمه خارجی یک دوره انتقال سه ساله فرصت می‌دهد تا طی آن به یک شرکت بیمه تعاونی سعودی و یا یک شعبه مستقیم شرکت بیمه خارجی تبدیل شوند. طی این دوره انتقال به ارائه کنندگان بیمه خارجی اجازه داده می‌شود تا به فعالیت خود ادامه دهند، محصولات جدید ارائه کنند و به مشتریان جدید خدمات رسانی کنند.

رئیس شورای بیمه اتاق بازرگانی و صنعت جده (JCCI) می گوید فرآیند اعطای مجوز به شرکت های بیمه زمان بر است چراکه این امر کاری بسیار پیچیده است، از این رو نیاز به یک بخش متخصص و مستقل برای اعطای مجوز وجود دارد. ترکیب این بخش عبارت است از شورای بیمه، وزیر بازرگانی و صنعت و بخش ترافیک. وی انتظار دارد که بخش بیمه این کشور ۳/۷ درصد از تولید ناخالص داخلی را تشکیل دهد و این درحالی است که SAMA این سهم را ۲ درصد برآورد کرده است. وی انتظار دارد که بازار بیمه این کشور طی ۱۰ سال آینده سه برابر شود و از ۸ میلیون ریال سعودی به ۲۴ میلیون ریال برسد.

کویت

همانند عربستان سعودی در کویت نیز به دلیل اصلاحات مهم اقتصادی و جمعیت در حال رشد کشور، پتانسیل های وسیعی برای بازار بیمه وجود دارد. به گزارش اتاق سرمایه گذاری کویت، فعالیت های اقتصادی در حال رشد عراق فرصت خوبی به بیمه گران حاضر در کویت برای بیمه شرکت های بین المللی فعال در عراق فراهم کرده است. شرکت های بیمه ملی از محیط آرام بازار به علت انحصار قراردادهای بیمه دولت، ریسک پایین و نیز تقریباً نبود بلایای طبیعی سود بسیاری برده اند. افزایش در فعالیت های اقتصادی به علت اجرای پروژه های جدید همراه با اجرای طرح خدمات پزشکی اجباری جدید برای اتباع خارجی موجب شده است تا صنعت بیمه در طول سه سال گذشته بیش از ۵۸/۵ درصد رشد کند. توسعه مثبت دیگر در این دوره ایجاد شرکت های تکافل است که تقاضای خود را در بازار یافته اند.

صنعت بیمه کویت از سال ۱۹۹۹ شاهد رشد پیوسته ای بوده است به طوری که حق بیمه های مستقیم بیمه زندگی و عمومی تا سال ۲۰۰۴ از نرخ رشد مرکب سالانه ۱۶/۸ درصدی برخوردار بوده است. به گزارش اتاق سرمایه گذاری کویت ارزش کل بازار در سال ۲۰۰۴ به ۱۳۰ میلیون دینار کویت رسید که در مقایسه با سال گذشته ۱۸/۵ درصد رشد نشان می دهد. این گزارش همچنین می افزاید که صنعت بیمه شاهد مرحله دیگری از رشد خواهد بود که طی آن ارزش بازار به ۱۵۰ میلیون

دینار خواهد رسید. بیشترین نرخ رشد در بخش بیمه زندگی بوده است به طوری که سهم آن از ۱۵/۷ درصد در سال ۱۹۹۸ به ۲۶/۵ درصد در سال ۲۰۰۴ رسید.

شرکت های بیمه محلی به فشار خود بر بازار بیمه ادامه داده اند به طوری که در سال ۲۰۰۴، ۸۷/۷ درصد از کل بخش های بیمه را در اختیار داشتند که اندکی بیش از رقم ۸۶/۲ درصدی سال قبل از آن است. پنج شرکت ملی بیمه به صورت شرکت های سهامی عام در بورس سهام کویت (KSE) ثبت شده اند. از جمله این شرکت ها می توان به شرکت بیمه ملی کویت - بحرین اشاره کرد که به صورت بخشی از شرکت غیر کویتی در بورس سهام کویت ثبت شده است. کل حق بیمه مستقیم شرکت های ملی بیمه در سال ۲۰۰۴، ۱۱۴ میلیون دینار کویت است که رشدی ۲۰/۵۱ درصدی را نشان می دهد. بیشترین مقدار رشد را بیمه زندگی با رشد ۳۱/۶ درصدی دارا بوده است که بسیار بیشتر از مقدار رشد ۱۶/۸۳ درصدی بیمه غیر زندگی است. به هر حال حق بیمه های ثبت شده در بیمه غیر زندگی سهم بیشتری (۷۳/۱ درصد) از کل حق بیمه های ثبت شده شرکت های ملی را به خود اختصاص داده اند. حوادث عمومی با دارا بودن ۵۰ درصد از کل بازار حق بیمه، قسمت اعظم بیمه عمومی را به خود اختصاص داده اند.

اردن

حق بیمه ناخالص در اردن در انتهای سپتامبر سال ۲۰۰۵، به ۱۶۷/۵ میلیون دینار اردن رسید که نسبت به دوره مشابه سال قبل، ۱۶/۶ درصد رشد را نشان می دهد. به گزارش کمیسیون بیمه (IC)، حق بیمه عمومی در این دوره به ۱۴۹ میلیون دینار و حق بیمه زندگی به ۱۸/۵ میلیون دینار رسید در حالی که مطالبات ناخالص ۱۱/۲ رشد کرده و به ۹۲/۳ میلیون دینار رسیده است. در سال ۲۰۰۴ کل حق بیمه ثبت شده ناخالص ۱۹۱/۴ میلیون دینار بوده است که نسبت به سال ۲۰۰۳، افزایش ۱۲ درصدی را نشان می دهد. این افزایش عمدتاً به خاطر افزایش در حق بیمه های ثبت شده در بخش اتومبیل با ۱۴ درصد و بخش حمل و نقل و امور دریایی با ۳۶ درصد بوده است.

نتیجه

اگرچه ضریب نفوذ بیمه همان طور که سهم یک درصدی حق بیمه از تولید ناخالص داخلی منطقه

خاورمیانه و شمال آفریقا نشان می‌دهد، پایین است، اما به خاطر جمعیت در حال رشد منطقه فرصت‌های بسیار مناسبی برای رشد صنعت بیمه در این منطقه مهیاست. بانک جهانی برآورد کرده است که جمعیت منطقه تا سال ۲۰۱۰ به ۳۳۰ میلیون نفر برسد.

پیش بینی شده است که ارزش بازار بیمه خاورمیانه به ۴۴ میلیارد دلار برسد. یکی دیگر از فاکتورهای مهم رشد منطقه، بیمه‌های اجباری و تلاش دولت برای مشارکت بیشتر بخش خصوصی در ارائه خدمات بهداشتی و مستمری بازنشستگی است. اما علی‌رغم فرصت‌های موجود در زمینه رشد و پیشرفت، این بازار را نمی‌توان به آسانی به تسخیر درآورد. بیمه‌های شخصی^۱ در این منطقه در حال رشد هستند و ویژگی مذهبی بیشتر کشورهای این منطقه بیانگر آن است که شرکت‌های خواهان تجارت باید قیمت‌های معقول‌تر و خدمات بهتری به مشتریان عرضه کنند. درک ویژگی‌های اجتماعی، سیاسی و اقتصادی کشورهای منطقه در سطوح قانون‌گذاری و نظارتی بسیار مهم است. برای موفقیت و کسب سود در چنین بازاری، بیمه‌گران خارجی ناچارند که روش‌های محلی انجام کسب و کار را بیاموزند.

واژگان کلیدی:

خاورمیانه، بیمه، تکافل

منبع:

"Un covering The Gems of The Middle East", *Asia insurance Review*, March 2006, p.54-56